

הלכות תפילין סימן לט

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה בכל תקון]

כתב הפריימנדים. דקשר של דל"ת. ואף של יו"ד שבתפילין של יד. ונראה דאין לעשותם כי אם לשמה, ושלם לעשותם עלידי אשה וקטן, דבכלל תתיבנה הנה כמו השי"ן שבשל-ראש⁽¹⁶⁾.

(16) אמנם, לענין כסוי הדלי"ת והיו"ד שברצועות בשעה שהולך בהן במבואות המטופות, כתב במשנ"ב לקמן (סי' מג ס"ק ב) שמשמע ברדב"ז שאין צורך, כיון שאין הן עשויות דרך כתיבה, אלא דרך קשירה. ולענין אם מקום הקשר של הדלי"ת והיו"ד נחשב כקדושה עצמה או כחשמיש קדושה, כתב לקמן (סי' מב ס"ב ד"ה משל ראש לשל יד, ובס"ג ד"ה לגוף הקדושה) ובשעה"צ לקמן (סי' קנד ס"ק ז), שנחלקו בזה הראשונים.

[ביה"ל שם]

והל"שן דאין צריך להקמיר הקטן הנה לעצמו בנה, דאם לא הכי א"כ שערות ואינו ה"ב במצות רק מדרבנן⁽¹⁷⁾.

(17) וכן לענין ציצית, כתב לעיל (סי' יד ס"א ד"ה להצריך אנשים) שכיון שאין הקטן חייב בציצית, אלא מדרבנן, יכול הוא להטיל את חוטי הציצית לעצמו.

[ביה"ל שם]

הלא גם בתפילין אין ה"ב רק מדרבנן⁽¹⁸⁾.

(18) ממשעות דבריו, שקטן שהגיע לחינוך חייב הוא עצמו במצות מדרבנן, ולא שחייבו חכמים את אביו לחנוך. וראה מה שכתבנו בזה עוד לעיל סי' יד ס"א ד"ה להצריך אנשים.

[ביה"ל שם]

אף הקשר שצ"ה הקטן הנה לעצמו קדם שצ"ה בן י"ג, נראה לי דצריך להתירו לאחר שצ"ה בן י"ג ולחזור לעשותו⁽¹⁹⁾.

(19) אבל לענין ציצית שעשאה קטן לעצמו, כתב לעיל (סי' יד ס"א ד"ה להצריך אנשים) שאינו צריך להתירה ולחזור לעשותה כשנעשה בן י"ג, כיון שציצית שעשאה קטן כשרה בדיעבד.

[ביה"ל שם]

הלענין תפירת ספירתו עלידי נשים⁽²⁰⁾ והוא הדין כל אלו הפסולין, יש הרבה מפקפקין בזה⁽²¹⁾.

(20) ולענין תפירת הספר תורה לעמודים שלו, כתב בשו"ת מי יהודה (או"ח סי' יג) שכיון שאינה מעכבת את כשרית הספר תורה, ניתן לעשותה לבתחילה על ידי נשים.

אכן לענין קביעת מזוזה במקומה על ידי אשה, כתב הישועות מלכו (הל' תפילין ומזוזה פ"ה ה"י) שפסולה היא לקבוע מזוזה, כשם שהיא פסולה לכותבה. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קנח אות ג) כתב שאין ספק בדבר שהיא מותרת לקבועה, ושכן כתב בשדי חמד (מערכת המ"ם כלל קלא), והטעם, שכיון שהיא שייכת במצות מזוזה ועיקר המצוה הוא בקביעתה בפתח הבית, איך נפסול אותה מלקבוע מזוזה.

(21) ולגבי תפירת ידועות הספר תורה לעמודים על ידי נכרי, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תקמה ס"ק ד) שצריך עיון אם מותר.

[משנ"ב ס"ק יא]

דבספירתו מנזר וגר תושב⁽²²⁾ וכו', אפלו ה"ב בתפילין ומזוזות אין לחשש⁽²³⁾.

(22) ולגבי קבלת גר תושב בזמן שאין דיובל נוהג, ראה מה שכתב לקמן סי' דש ס"ק כד.

(23) ולענין האם ממזר כשר להיות שליח ציבור, כתב לקמן (סי' נג ס"ק ג) בשם השיורי כנסת הגדולה שדין זה תלוי במחלוקת המובאת כאן האם ממזר כשר לכתוב תפילין, ולדעת המג"א שנקט שכשר לכתוב תפילין הוא כשר גם להיות שליח ציבור. אמנם, הברכי יוסף (יו"ד סי' רפא ס"ק ו) כתב שאף אם תפילין שכתב ממזר כשרות, מ"מ לא יהיה הממזר שליח ציבור.

[ביה"ל ד"ה כשר]

וקמו שכתבנו לעיל במשנה ברוך בשם התוספות-שבת⁽²⁴⁾.

(24) ושם (סי' לח ס"ק יב) הביא תחילה דעת הפמ"ג שמוחים גם בעבדים כמו בנשים, והמשיך שבתוספות שבת כתב להיפך.

[משנ"ב ס"ק יב]

אפקידורוס⁽²⁵⁾.

(25) ולענין קריאת הפטרה מתנ"ך שנדפס על ידי המינים, כתב בשעה"צ לקמן (סי' רפר ס"ק א) שמוטב לקרוא את הפטרה מחומש, ולא לקרואה מתנ"ך כזה.

[משנ"ב ס"ק טז]

ובנדי ישראל כתב⁽²⁶⁾.

(26) וכשמניח תפילין אלו, כתב בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ה) שיכול אף לברך עליהן.

[משנ"ב ס"ק יז]

בכדי שלא יבואו העובדי-גלולים ללגל בקהם⁽²⁷⁾.

(27) ולתת לנכרי מזוזה כדי לקובעה בביתו, כתב הרמ"א (יו"ד סי' רצא ס"ב) שאסור, אבל אם יש לחוש משום איבה מותר.

ולמכור ספר תורה לבתי משפט של נכרים כדי להשביע בהם את היהודים, כתב בשו"ת מהר"ץ חיות (ח"א סי' לב) שכיון שאינם קונים אותם כדי ללמוד מהם, יגם שייך בכך היתר משום איבה [במבואר בשו"ע יו"ד סי' קמה סי"ב קנד ס"ב] מותר למוכרו להם.

ולגבי מכירת ספר תורה לבית כנסת של קונסרבטיבים שאינם שומרי תורה אבל הם מכבדים את הספר תורה וקוראים בו, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' קעד) שאין בכך איסור בעצם, אבל אין להתיר אלא בספר תורה חדש, משום שאם הוא ספר תורה שכבר קראו בו, יש לחוש שנחשב לו לירידה שישתמר על ידי עוברי עבירה.

יום ד' ג' תשרי תשע"ו

סח באר הגולה

ז' תמוז ב' פקד א
שם ח' טור ו'בנו
י' תמוז ט' גשין שם
י' שם ו'כישנא בתרא
ו'תמוז ב' שם פקד א
ו'ר"ן ב' גשין שם

*כשר לכתב תפלין: ד' תפלין *שפתכם (יב) אפיקורוס (יג) ישרפו, (יד) וינש אומרים יגנזו:
ה' נמצאו ביד אפיקורוס ואין ידוע מי כתבם, (טו) יגנזו: ו' נמצאו ביד אינו יהודי ואין ידוע
מי כתבם, (טז) כשרים: ז' *כאין לוקחין תפלין ומזוזות וספרים מן הכותים (יז) יותר מקדי דמיהן

באור הלכה

"לאבותיך" המשיך הבי"ת וכל כהא גנא) כדי שיהיה נראה פתח אמת, דנה מטר
מדינא אפלו בתפלין דבעינן כסדרן, דנה אינו בכלל כתיבה, ויכולתו כסידור לב, לכן
מטר זה אפלו על ידי פסולין כמו גרידה, ומה שכתבנו עוד "או להביא אינה אות דעתה
הוא פסול", כוננו לאפוקי עשיית התגין ששל שטנ"ז ג"ץ, דגם בלא זה קש" בדריעבר,
ובכסיקין לו, אין להחמיר בדריעבר גם כן; והוא הדיון העברת קלמוס על איזו אות דגם
עמה יש שם אות עליו, שרשומה נכר אלא ששומרו שלא יתמחק יותר ויפסל, דכל זה
אינו בכלל כתיבה, ולכאורה יש להסתפק ביד"ה האל"ף והש"י ויגנזו שאין נוגעין
ותינוק דלא חכים ולא טפס מפנים, וכן אם חסר קוץ השמאלי ביד"ה, אם מהני תקון
על ידי אלו הפסולין בדריעבר: מי ניקא כמו דלענין שלא כסדרן מקלין ואמרין דאין
זה כתיבה חזקה כיון דעקר צורתו עליו, הכי נמי לענין זה, ולא קרינן בה כל שאינו
בקשרה אינו כתיבה, או דלמא כיון דעל-כ"ל פנים עמה האות פסול, ועל ידי תקון
של אלו הפסולין יכשר האות, פסול אפלו בדריעבר: ולא דמי לגרידה, דשם אינו עושה
מצוה בגוף צורת האות כלל, ואין להביא ראיה להקל בזה מנגזט המטב"ס בסוף
דכריו וזה לשונו: אכן אם היו הנגיעות בגוף האותיות עצמן כגון בגלי הה"א והקד"ף
או בגלי האל"ף בגנות או פני האל"ף היו נגיעים כגון שפתחיה, והאשה הפוריה אותן,
פשיטא דהספרות פסולה, דהא אי אפשר לתקנם כי אם בגרידה כל מה שנגעשה
בפסול לחי' ולכתבו מחדש, וזה מקרי כתיבה גמורה, עד כאן לשונו. ולא נקט יותר
רבותא, דאפלו בזה שהיה קדם תקון האשה גם כן עקר צורתו עליו ופסול, כל
שהוסיף כתיבה ועל ידי הכשר האות, דאפשר משום דהפסול"מ נצח להשיב להשואל
שאלתו שפאל לפניו בגרידה האשה אם כשר, והשיבו דיש חילוק בין גרידה לגרידה,
וכדאיתא שם, לכך לא נקט רבותא זו, וכן סתמבר. כתב הפריימגיד, דקשר של דל"ת,
ואף של ייד שבתפלין של יד, נראה דאין לעשותם כי אם לשמה, ונשאל לעשותם על-
ידי אשה וקטן, דבכלל כתיבה הנה כמו הש"י שבפ"ל דא"ש¹⁶, עין שם. ונראה לי דאין
להחמיר בזה כקטן שהוא כן י"י שנה אם גדול עומד על גבו ומצוה לעשות לשמה,
אף שלא נענין שהביא ב' שערות, דכלא הכי נש דהנה מקלין בזה וכו', וגם לדברי
התוספות שכתב סב ע"א דה"ה ש"י, עין שם, אין מקום לזה; וכל שכן דאין צריך
להחמיר תשן הנה לעצמו בזה, דאם לא הביא ב' שערות ואינו חזק במצות רק
מירבנות¹⁷, הלא גם בתפלין אין חזק רק מירבנות¹⁸, אף הקשר שצוה הקטן הנה לעצמו
קדם שצוה בן י"ג, נראה לי דצריך להחמיר לאחר שצוה בן י"ג ונחזור לעשותו¹⁹,
דהרי יש דהנה פוסקים שסוכריי דעתה מן התורה הוא בכלל איש ותיב במצות מחמת
חזקה דרבא, דכיון שהגיע לכלל שנים מסקמא הביא סימנים; וגם הלא על-כ"ל פנים
כשיבדק אחריו וימצא שיש לו ב' שערות, הלא צריך לתלות שהביאם תכף בזמנו
ונצעה גדול למפרע, וכדאיתא בחש"מ משפט סימן לה. ועד עוד, דלענין תפירת ספר

משנה ברורה

נפשו על אמונת ה', מכל מקום לא יצא מקלל ישראל על ידי זה בין
דהיה באנס, ועין במגן-אברהם שהעלה דאין להקל בזה אפלו אם
בצנעא הוא שומר את התורה רק שבהנחת תפלין הוא מתעצל, דהלא
על-כ"ל פנים אינו בקשייה, וכל-שכן אם הוא מומר לכל התורה כלה,
אם לא שמתמת פחד שלא יתגלוהו הוא ירא לקים את התורה אפלו
בצנעא. ועין בבאור הגר"א שמשכים גם כן להסגן-אברהם. עוד כתב
הסגן-אברהם בשם הרי"ב מ"ש, דאף דהספרות הנה ממנו וגר תושב²²
[הנה שקבל עליו שבע מצות בני נח] פסולים לכתב, כמו שכתב ביה"ד
דעה סימן רפא, אפלו הכי בתפלין ומזוזות אין לחשש²³; וכל האחרונים
הסכימו דגר תושב פסול לכתוב סת"ם, דהא אינו בקשייה, ועין
בבאור הלכה: ד' (יב) אפיקורוס²⁵. ועין בבאור הלכה: (יג) ישרפו.
עם אפיקורסיהו, ויכולתו כסידור שלר סעיף כא, עין שם, דסתמו
כשכותב, לשם עבודת גלולים הוא כותב: (יד) וינש אומרים יגנזו.
דאין דרך אפיקורוס (יז) להניח תפלין, ויבדא כתבו למכר לישראל
ואפשר שלא כתבו לשם עבודת גלולים. ודעת המחבר לפסק דנעה
ראשונה לכן כתבו בסתמא, וכן דעת הש"ס והפרישה והגר"א בבאור:
ה' (טו) יגנזו. מספק, שמא הוא כתב, אבל אין לשורף מספק, דהלא
כתיב "לא תעשו כן לה' אלהיכם": ו' (טז) כשרים. דסתם עובדי-
גלולים (יח) אין קריאין לכתב ויבדא ישראל כתבו²⁶, ובפרט
במקומותינו שידוע שאין אינם יהודים יודעין לכתב, אפלו בספרות-הנה
שנמצא בידן מסיק הש"ך (ביו"ד בסימן רפא סק"ד) דכללי עלמא
כשרה, דתלין דהאנסי יהודים כוונות אותה: ז' (יז) יותר וכו'. אבל
במעט יותר משינוי [דהנה עד כדי (יט) חצי דינר בתפלין, ולפי ערך זה
בספרות-הנה] חזקין לקנות מהן; ואף דהספרות-הנה שנמצא ביד אינו-
יהודי יש אומרים דגנזו [ביו"ד סימן רפא], אף על-פי-כן חזקין לקנות
מהם ואפלו במעט יותר, וכדי לגנון, בכדי שלא יבואו העובדי-גלולים
לזלזל בהם²⁷, ויפשוט דהוא הדין אם הם פסולין מחמת עצמם, גם כן
חזקין לקנות מהעובדי-גלולים כדי לגנון. אבל (כ) בכתבן אפיקורוס

הנה על ידי נשים²⁰ והוא הדין כל אלו הפסולין, יש הרבה מפקפקין בזה²¹, על-כן יש להחמיר מאד על זה, דלא כמו שנגזרו אינה סוכריי להקל בתפירת ספרות-הנה על ידי נשים
בעת סיום הספר; ובדריעבר אם אפשר בקלות להחמיר התפירות שפיר האשה ונחלו ולתקן כשכשר, דכיון דידוע המקומות ואפשר לו לתקנם הוי לכתבם גמור,
אבל בלא הכי אין להחמיר בדריעבר, כן פסק הפוסקים לזקלן בתשובה, ובכל מקרה האלף חולק עליו ומצריך להחמיר התפירות אפלו בדריעבר. ובמקום שכתבנו שנותנין לנשים
לתפר הספרות-הנה ואי אפשר לשנות מהנה, צריך להחמיר ולזהר שהתפירה ראשונה ואחרונה וגם באמצע נעשה הסופר מקום, ואחר-כך יתן לנשים לתפר [פ"ת יריד סימן רפא]:
* כשר לכתב תפלין. כל זה אינו בגרידה, ולענין גר תושב, הסכימו הפריימגיד ולחם-שמים ומחצית-השקל [נעזר הרבה] דפסול משום דהא אינו בקשייה. והנ"ל אפרים
המציא דבר חדש, דאין דריעבר משה דמכשיר בגר תושב דקבל עליו כל המצות חוץ מאשר בזה, ואם כן הלא ישנו בקשייה. ובאמת נראה לענין דעתי שגם זה אינו, דהלא
על-כ"ל פנים אינו מזהר על הקשייה, ומדע, דאטו אם אשה נעזר וקבל עליהן מצות תפלין יהיו כשרים לכתוב תפלין? ואם תדעו משום יחזוין לנשים על הנחת תפלין,
ויכולתו כסידור, כל זה אינו, דכל זה רק מחמת חמרא בעלמא שחוששין להפסיקתא, אבל ש"ס דילן סוכר דאין מוחין על זה, וכדאיתא שם בבית-יוסף; ועוד, עבדים וינחיו, דאין
מוחין בקו, וכמו שכתבנו לעיל במשנה ברורה בשם התוספות שכתב²⁴; וגם לפי זה, אם האשה תקבל על עצמה מצות ציצית תהיה כשרה אף לרבני תם לעשות ציצית לאנשים, וזה
אינו, דאם-כן דנה ודנה רבני תם, והנה אנדא חוכמת הרא"ש [בגשין מה ע"ב] מהא דקרטליא דרבי הנינא בן-דוסא דעתיא למשי' בה תכלתא לצדיקי דעלמא דאמי;
ולכ"כ כל זה, אין היות להצאין, עין במסכת גרים; ועוד, דאם-כן בגר ששל ולא טבל, דכתב הרא"ש בעבודה זרה דאינו גרע מגר תושב דהרי קבל עליו כל המצות, ואם-כן לפי זה
הנה כשר לכתוב סת"ם ויהיה כשר לזכיהה כשרא, לשיטת הר"י דהלי בברכותיה, דהרי הוא מחייב לעצמו במצות זכיהה, וסמקא דגמרא ביבמות מו דאמר שם "וכיון דלא
טבל עובד-גלולים הוא" לא משמע כן: * שכתבם אפיקורוס. הוא האדוק לעבודת כוכבים, כן איתא בבית-יוסף בשם רש"י ובקשר משנה בקריב"ם הלכות תפלין פרק א הלכה
יג, לאפוקי מפה שהנה באינה דפוס ברש"י גשין מה ע"ב: אפיקורוס יהודי שאינו מאמין לדברי רבותינו ז"ל, שנה אינו מפרש בשי"י בידע, דגם שילעניגים אחרים גם זה הוא
בכלל אפיקורוס, אבל לא לענין זה ודריעבר. ולענין דינא, סופר בזה נראה לי פשוט צריך לגנון פשוטיו, דשקא לא עבר הקלף לשמה, ושקא לא כתב הפשוט והאזכרות לשמה,
ושקא לא היה נחיר בדין סתם תוכות, כיון דאין מאמין בדברי חז"ל. וגם חשוד הוא להכשיל לאחרים. מיהו אי איתאמי שערדו אחרים על גבו ונרא שצוה הכל בהלכה, כגון
שהוא לא כתב אלא איזו אותיות בהפשוט אלו בפניהם או בקריעות של הספרות-הנה, אפלו הכי יש לענין אם איש בזה הוא בכלל בר קשייה. ולכאורה יש להביא ראיה להחמיר,
דהלא לענין זכיהה גם-כן מדריש: מי שהוא בכלל בר קשייה אכל מוכחו ולא ממי שאינו בר קשייה, וכדאיתא בחז"ל ג ע"ב תוספות ד"ה קסבר, ואפלו הכי פסק ביה"ד דעה סימן
ב סעיף ט דצדיקי וביה"ס אם נבדק סינים ואחרים עומדים על גסם שחששם כשרה, אלמא דכיון דאחזיק במצוה זו אף דלא כתיבה קרינן בהו שהם בני-זכיהה ומאמינים במצות
זכיהה, וכדפרש הפריימגיד שם ע"ז שם, אם-כן הכי נמי בענינו לאורה אם אחרים עומדים על גבו ורואין שלא היה בו חסרון דתק תוכות כשצוה מאד במלאכה תהיה, וגם
שנכתב לשמה, אין לפסלו, דהרי עדין בכלל בר קשייה. אבל יש לדחות, דהלא ידוע דאם שבת התרא ואכל אסורא אף בדבר אחר, תו הוי בכלל אפיקורוס, ואנשים כאלו בזמננו
ידוע שאינם חוששין כלל למצות ומצוי אצלם חלול שבת בפרהסיא גם-כן, ואם-כן דינם כמו שפסק הש"ך שם לענין קראים: על-כן יותר טוב שימחקם ויכתב אחרים תחתיהם,
אף אם אינו יכול למחקם מחמת כסדרן או באותיות השם, צריך עיין למעשה: * אין לוקחין וכו' מקדי דמיהן וכו'. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו "והוא הדין

שער הציין

(יז) בית-יוסף: (יח) מגן-אברהם: (יט) עיני בתוספות שם ד"ה מעלי. ולכה סתם השלח-ערוה: (כ) עלת-תמיד:

136 בְּאֵר הַגּוֹלָה

ל' מנחתו מב כפרוש
התוספות והרא"ש
מ' עיובין צו ורמב"ם
בפסק ב' שם
נ' תשובת הרא"ש
כ' ירושלמי בפסק
בהרא דעיובין
וורמב"ם בפסק ב'
ע' טור וספר אמות'
חיים

א פֿרֿוכֿות כד

באר היטב

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

בש"ס דאסער לומר לא"י שיתם: בכול יוחר מדי דלמא ירגז הא"י וינהג בהם
דמכל בקיאי בנה, תוספות, וצין מ"ש היראסין: (ט) בדקיה, דער אחר נאג
מיהו גבון בדקם דמקללן מועה, כנ"ג מ"א: (א) בדקיה, דחישין ש
בלא רצועות ופתוחים, יש לחש שיש להם פסול נסתר, אבל אם

משנה ברורה

פאנר הלכה

אם הם פסולין ממתת עצמם", והוא פשוט לדעתו, דמאי שנא אם הוא פסול ממתת חשש שכתבו פסול או חסרון חק תוכות. ואולם לדעת הרמב"ם דפסק דקורין בספר שנקה מיד עובד-גלולים, אין ראיה דצריך לקח כרי לגנו, צין שם בגמרא. וילעגו כרי דמיקו, לכאורה דצריך לחשב כמ' אם היו תתפילין נשרין, דהלא אם כתבו עובד-גלולים גס'כן אין כרי דמיו שזה כלום, ועל כרחק מה דאיתא בש"ס "כרי דמיו לגנו" הינו כמו אם היה ספר-תורה כשר, ומתמת לא יתבטל העובד-גלולים, דהוא אין דאפל דהספר-תורה וזו אין שונה אצלנו כלום (כמו שפסק השו"י בירוש' דעה רפא דאצל בתימידי אין קורין בה), אם-כן פשוט דהוא הדין נמי בעניננו, וצריך עיון קצת:

שער הציון

(כא) ש"י ויהי-דעה סימן רפא: (כב) חוספיה וקרא"ש: (כג) ברייתא שם: (כד) פריימגדים: (כה) חוספיה וקרא"ש: (כו) הרמב"ם והובא בבית-יוסף: (כז) מוגן-אברהם: (כח) ביח: (כט) פריימגדים: (ל) מוגן-אברהם: (לא) באר היטב בשם הגהות קטנות: (לב) מוגן-אברהם: (לג) ש"י ופריימגדים: (לד) מוגן-אברהם: (לה) מוגן-אברהם ופריימגדים:

הלכות תפילין סימן למ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כא]

בפסוקים ויתרות, והוא הדין בתמונת האותיות אם הם פקלקה⁽²⁸⁾.
(28) לענין מוכר תפילין שיש לו תפילין שכשרותן היא רק בדיעבד, האם צריך להודיע על כך לקונה אותן, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ז אות ב) שאם נראה שהקונה מודקק במצוות שרצה לקנות רק מה שכשר לכתחילה ומהודר, חייב להודיעו שאין מקיים בהן מצוות תפילין לכתחילה, ואם לא הודיעו יש לחוש למקח טעות, אבל אם הקונה אינו מהדר במצוות, אין לחוש למקח טעות.

[משנ"ב ס"ק כד]

דער אָדער נאָמן באַסורין⁽²⁹⁾. וְכַתֵּב הַמִּגְן־אֲבָרָהָם דְּעַל־כָּל־פָּנִים בְּעֵינָיו שְׁמִכִּירִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא מְחַזֵּק בְּכַשְׁרוֹתָיו⁽³⁰⁾.

(29) ואף אשה המוכרת תפילין, כתב האפיקי מגינים (חידושים ס"ק יח) שנאמנת לומר שהיו של אדם גדול.

(30) וגדר מוחזק בכשרות, כתב הערוך השלחן (יו"ד סי' קיט סי"א) שהוא המתנהג על פי דת ישראל, ומניח טלית ותפילין ומתפלל שלש פעמים בכל יום, ונוטל ידיו לאכילה, ומנהיג את בני ביתו בכשרות כדת תורתנו הקדושה.

[משנ"ב ס"ק כו]

לְעוֹלָם⁽³¹⁾. שֶׁכֵּל זֶמֶן שְׁחַפּוּיִן שְׁלֹם הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן מִן הַדִּין⁽³²⁾, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא נִמְחָקָה אוֹת מִתּוֹכָן אוֹ נִקְבָּה⁽³³⁾. וּמִכָּל מְקוֹם נִכּוֹן לְבָדָקָן, מִפְּנֵי שְׁמִתְקַלְקֵלִין מִפְּנֵי הַנֶּזֶח⁽³⁴⁾.

(31) ולענין הקונה תפילין של אדם שמת, כתב הלשכת הסופר (ככל יח אות א) שנהגו ליחנן לבדיקה, והטעם משום ששכר המניח תפילין הוא אריכות ימים [כמבואר לעיל סי' לו ס"ק א], וזה שמת חוששים שמא התפילין גרמו לכך מחמת שלא היו כשרות. ודעת הגר"ח קניבסקי (מאיר עוז אות יד ס"ק ז) שאין צריך לבדוק, שכן יש הרבה סיבות לפטירת אדם.

(32) ולגבי מוחזק הדין שצריך לבדוק פעמים בשבע שנים [כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רצא ס"א], ובתוך שנים אלו אין צריך לבדוק מצד החזקה, ואם העבירה למקום אחר מבואר (מסכת מוזהב פ"ב ה"ט) שצריכה בדיקה, וביאר הגר"ח קניבסקי (שם פרשה סדורה אות עא) שני טעמים לכך, או משום שבמקום החדש אין לה חזקת כשרות, או משום שמצוי שמתקלקלת על ידי ההעברה. וכתב שלפי הטעם הראשון גם פרשיות של תפילין שמעביר לתפילין אחרות חייבות בבדיקה, כיון שבמקומן החדש אין להן חזקת כשרות.

(33) והבדק את תפיליו ומצא שהניחן עד עתה כשהן פסולות, ואפילו אם נמצא שכך נעשו מתחילתן, כתב הא"א (בוטשאטש, ס"ט) שגם בזה ניתן לומר כפי שאמרו (קידושין סו, ב) על כהן שנמצא חלל שאין עבודתו פסולה, וגם אין צריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' על הברכות שאמר בשעת הנחתן, כיון שהן רצויות. והביאו את דבריו בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קיז) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' נד). וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד או"ח סי' ב), והוסיף שאף יש לו שכר כעושה מצוה, כיון שהתכוון למצוה ונאנס שלא לעשותה. וראה מה שכתב בשו"ת לב חיים (ח"ב או"ח סי' י). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' טו) כתב, שאף שאין לו שכר כמי שהניחן, מ"מ הרי זה כעין שאמרו בירושלמי (גיטין פ"ז ה"ו) 'אונסא כמאן דעביד', וכמי שחשב לעשות מצוה ולא עשה שמעלה עליו הכתוב כאילו עשה. אכן, בשו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' ה) ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' לה) הביאו תשובות פנים מאירות שכתב לגבי מי ששגג ולא הניח תפילין של ראש כראוי, שעוון ביטול מצות עשה מתכפר לו על ידי חרטה ותשובה, ועל איסור ברכה לבטלה לא עבר לפי המנהג לומר מיד לאחר

הנחת התפילין של ראש 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. והגרש"ז אויערבך הורה (הליכות שלמה תפלה פ"ד ארחות הלכה הע' 115) שמכאן ואילך יוסיף כל יום על זמן הנחת התפילין, דהיינו שישזה עימן זמן נוסף אחר התפילה, וגם יניחן בשעות לימודו [ואם אין נוח לו לעשות כן ברבים, יניח על כל פנים רק את של יד].

(34) ובתי תפילין שנעשו בזמננו בהידור, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם ס"ו) שאין צריך לבדוק את התפילין שבהם ללא סיבה מיוחדת, משום שאין לחוש שהתקלקלו מזוזה, ואדרבה על פי רוב מצויות תקלות רק לאחר שפתחים לבודקם.

[משנ"ב ס"ק כח]

יְנִיחֵם כָּךְ⁽³⁵⁾ וכו', וְלִמְעֻשָּׁה צָרִיךְ עֵינֶיךָ⁽³⁶⁾.

(35) והקונה תפילין ממי שאינו מומחה, ומצא שאופן כתיבת השורות שבהם הוא שלא כפי המבואר בשו"ע לעיל (סי' לה ס"א), כתב הערוך השלחן (ס"ד) שאף שבדיעבד אין בזה פסול, מ"מ הורע כוחם בכך ואין סומכין על כשרותן אלא אם כן התברר שנכתבו על ידי מומחה.

(36) ולענין מי שקנה תפילין מצדיק שנפטר, ואינו יודע אם הצדיק הניחן בקביעות עד שקנאן שאז הן בחזקת כשרות ואין צריך לבדוק, או שהניחן רק לפרקים ואין להן חזקת כשרות וצריך לבדוק, וירא לבדוקן שמא ימצאן פסולות מחמת יושנו, ומניחן בלא לבדוקן, כתב האות חיים ושלום (ס"ק ג) שאין לעשות כן, ואף שהרמ"א כתב שאם אין לו מי שיבדוק את התפילין יניחן בלא בדיקה, מ"מ בזמננו שמצויים הרבה בודקים צריך לבדוקן, וגם להניחן בלא ברכה אינו נכון, שהרי יתכן שהן כשרות וצריך לברך עליהן, ואם הן צריכות בדיקה הרי עובר על איסור "אל תשכן באהלך עולה". וגם להניחן רק לאחר שבזמן התפילה הניח תפילין כשרות ובירך עליהן אינו נכון, כיון שיש לחוש לאחרים שיראו אותו מניחן ולא ידעו שלא בירך עליהן ויבואו להניחן בברכה כדי לצאת בהן ידי חובה, ועוד, שאם תפילין אלו כשרות וחייבים להניחן בברכה, לא תועיל להן הברכה שבירך קודם התפילה על תפילין אחרות, כיון שהתפילה מפסיקה ביניהן.

סימן מ

דין איך לנהג בקדשת התפילין

[משנ"ב ס"ק א]

עַל הַיָּתֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּרָךְ בְּיָוֵן⁽¹⁾.

(1) ולענין מגילת אסתר המשתלשלת מעל גבי השולחן או הסטנדר, כתב לקמן (סי' תרצ ס"ק נו) בשם הפמ"ג, שאף על פי שאינה נגזרת על גבי הקרקע, מ"מ נחשב הדבר כגנאי לכתבי הקודש.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְסִפְר־תּוֹרָה אֲסוּר לְתוֹלָתָהּ בְּכָל פְּנֵי⁽²⁾ וכו', דְּאֶפְלוּ כְּשֶׁאֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ מְחַבֵּר בִּיתְדוֹת לְכַתֵּל אֲסוּר, כֹּל שֶׁאֵין תִּתְּקִי עוֹמֵד דְּבֶר־מָה⁽³⁾.

(2) ואיסור זה הוא רק לתלותו על הקיר, אבל אם תולה אותו על גופו, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קמא ענף ג) שמותר, וכמבואר בגמ' (סנהדרין כא, ב) שהמלך עושה לו ספר תורה כמו קמיע ותולה בזרועו.

(3) הלשון "כל שאין תחתיו עומד דבר מה" אינה נמצאת בחיי אדם, ואדרבה בנשמת אדם שם (ס"ק ה) כתב שאם קבע דף ומניח עליו המשך במילואים בעמוד 8

